

ДИСТАНЦІЙНЕ СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дрижакова Д. Ю.

ВСТУП

Після введення в Україні воєнного стану, кримінальне процесуальне законодавство зазнало суттєвих змін. Зокрема, вони торкнулись порядку проведення дистанційного судового засідання.

Дистанційне судове провадження в умовах воєнного стану може бути складним завданням через ряд обмежень та викликів, які ставляться перед судовою системою та її учасниками в період кризових ситуацій.

Основні аспекти дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану включають:

- технічні засоби і зв'язок: умови воєнного стану можуть призвести до обмежень у доступі до електронних засобів зв'язку та інтернету. Забезпечення надійного зв'язку та інфраструктури для проведення відеоконференцій може стати складною задачею в умовах конфлікту;

- безпеку і конфіденційність: забезпечення конфіденційності дистанційних судових процесів у воєнний період може бути складною задачею через потенційну можливість злому та перехоплення інформації;

- забезпечення доступу до юстиції: важливо забезпечити, щоб дистанційні судові процеси не перешкоджали доступу до суду для всіх громадян, включаючи тих, хто може знаходитися у зоні конфлікту чи евакуйовані;

- технічну підтримку та навчання: у воєнний час може бути складно надавати необхідну технічну підтримку та навчання для судових працівників і учасників судового процесу щодо використання дистанційних технологій;

- захист прав та забезпечення об'єктивності: важливо забезпечити, щоб дистанційні судові процеси у воєнний час не порушували прав учасників судового процесу та не впливали на об'єктивність судового вирішення справ.

Враховуючи ці аспекти, влада та судова система мають розробити стратегії та політику, щоб забезпечити ефективне та справедливе проведення дистанційних судових процесів у воєнний час. Важливо враховувати специфічні умови кожного конфлікту та адаптувати підходи відповідно до них.

1. Аналіз чинного законодавства

Наразі кримінальне процесуальне законодавство включає нечисленні норми, що регламентують застосування технологій у кримінальному провадженні, що свідчить про поступову та обережну цифровізацію цієї

фундаментальному галузі. Загалом в КПК встановлено, що дистанційне судове провадження згідно з правилами статті 336 КПК може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанції під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду (ч. 9 ст. 336 КПК)¹.

Відеоконференція – це телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією у реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних.

Так, відповідно до вимог ч. 1 ст. 336 КПК судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження у судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; необхідності забезпечення безпеки осіб; проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження; наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

При цьому з метою забезпечення реалізації положень вказаної статті КПК та встановлення єдиного порядку роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження), Наказом Державної судової адміністрації України від 15 листопада 2012 року № 155 було затверджено Інструкцію про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження) (далі-Інструкція)².

Пунктом 1.2.1 вище вказаної Інструкції передбачено, що учасники судового процесу (кримінального провадження) можуть брати участь у процесуальних діях у режимі відеоконференції лише за наявності технічної можливості для її проведення у відповідних судах, державних органах чи установах.

Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судове рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення (п. 5 Інструкції).

¹ Глинська Н., Дроздов О. Євроінтеграційний вектор цифровізації кримінального провадження: виклики та шляхи реалізації. Матеріали Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції Перспективні напрями розвитку кримінальної юстиції в цифрову еру. м. Харків, 24 липня 2023 року, С. 104-105.

² Інструкція про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження): Наказ ДСА України від 15.11.2012 р. № 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0155750-12> (дата звернення: 20.11.2023).

Лише в цьому випадку може бути забезпечено реалізацію положень ч. 4, 6 ст. 336 КПК, яка передбачає обов'язок суду, судового розпорядника або секретаря судового засідання (службової особи установи попереднього ув'язнення або виконання покарань) вручити особі, яка бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, пам'ятку про її процесуальні права та перевірити її документи, що посвідчують особу.

24.02.2022 Рада суддів України прийняла рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ». У п.10 даного рішення Рада суддів рекомендувала відійти від встановленого порядку судового провадження у кримінальних справах «...якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може брати участь в судовому засіданні в режимі ВКЗ за допомогою технічних засобів, визначених КПК, як виняток допускати участь такого учасника в режимі ВКЗ за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в тому числі й власних. У разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допустимий розгляд справ з різних приміщень судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів»³.

Не зважаючи на те, що рішення Ради суддів України не можуть собою підмінювати положення діючого законодавства, вказані рекомендації стали активно використовуватись у судовій практиці. Кримінальний процес почав проводитися із застосуванням власних технічних засобів суддів, прокурорів, адвокатів, свідків та інших учасників судового провадження. Для проведення судового засідання почали використовувати програми «EasyCon», «ZOOM» та інші⁴.

14 квітня 2022 р. законодавцем було внесено доповнення до ч. 2 ст. 336 КПК України, якою проведення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану було віднесено виключно на розсуд суду. Думка обвинуваченого з цього приводу перестала мати вирішальний характер. Розумні строки судового розгляду вийшли на перший план.

Карта бойових дій постійно змінюється. На територіях їх проведення правосуддя не здійснюється. З огляду на це, підсудність судових справ змінюється (станом на 25.05.2022 змінено територіальну підсудність 98 судів). Інші суди здійснюють правосуддя у звичайному режимі.

Під час дії воєнного стану скорочення чи прискорення здійснення правосуддя в кримінальних справах заборонено. При цьому, судові

³ Усім судам України! PCY опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> – (дата звернення: 25.11.2023).

⁴ Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 08 лютого 2023 р. у справі № 415/2182/20. URL: <http://iPLEX.com.ua/doc.php?regnum=108893357&red=1000038af0baab4aa7b9ac56e023338c233e06&d=5> (дата звернення: 20.11.2023).

засідання призначаються з високою оперативністю. Хоча неявка до суду у зв'язку з воєнними подіями згідно п. 3 ч. 1 ст. 138 КПК України є поважною причиною неприбуття на виклик суду, судді все ж наполягають на участі у засіданні в дистанційному режимі всіх сторін процесу.

Обов'язковою умовою є те, що під час кримінального провадження у режимі відеоконференції повинно бути забезпечено належну якість відео та аудіоматеріалів, а також інформаційну безпеку. Крім того, учасникам, що беруть участь у провадженні такого виду, має бути забезпечена можливість ставити запитання та одержувати відповіді на них, реалізовувати інші процесуальні права та обов'язки, що надані їм відповідно до положень чинного законодавства.

Такі нововведення, безсумнівно, повинні сприяти забезпеченню досягнення завдань кримінального провадження, зокрема, що стосується швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура⁵.

Водночас “оновлений формат” дистанційного кримінального провадження в Україні на даний момент не є досконалим і йому властиві недоліки, які породжують певні ризики порушення процесуальної форми.

Насамперед до негативних рис варто віднести відсутність можливості достовірного встановлення особи, що виступає учасником судового процесу, оскільки без фактичної перевірки оригіналів документів особи, їх встановлення перетворюється на формальність. До недоліків дистанційного провадження також належить відсутність чіткої інформації щодо обізнаності учасника про належні йому права та обов'язки тому, що одержати відповідну розписку, як це передбачено законодавцем, для судового органу стає неможливим. Відсутність можливості забезпечити відсутність тиску на учасників, неупередженість і конфіденційність створює значну проблему у цьому форматі судового процесу. Водночас очевидним є ще й те, що особа, перебуваючи будь-де за межами суду або іншої державної установи, перебуває під ризиком здійснення на неї стороннього впливу⁶.

⁵Сікора К. О. ВКЗ у кримінальному процесі і воєнний стан – як це працює, проблемні питання, чим корисна практика? Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/247392-vkz-u-kriminalnomuprotsesi-i-voeyenniy-stan-yak-tse-pratsuyue-problemni-pitannya-chim-korisna-praktika> (дата звернення 08.06.2023).

⁶ Дистанційне кримінальне провадження під час воєнного стану. Golaw. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/distanczijne-kriminalne-provadhennya-pid-chas-voeynogo-stanu/> (дата звернення: 18.06.2023).

Однією з найбезпечніших і найзручніших комунікаційних платформ є EasyCon тому, що для участі у дистанційному провадженні за допомогою цього додатка необхідно авторизуватись за допомогою електронного цифрового підпису, який перевіряється через інтегровану систему електронної ідентифікації Міністерства цифрової трансформації України id.gov.ua⁷.

Розробка ефективного електронного судочинства в Україні є нагальним питанням і проблеми здійснення правосуддя у складних реаліях воєнного стану слугували підтвердженням цього. Для цього насамперед необхідно проводити активне тестування системи, організувати належне матеріально-технічне забезпечення судів, а також ефективне навчання суддів і працівників апарату суду.

Разом із роботою над законопроектом НААУ з ДСА здійснюють інтеграцію елементів Єдиного реєстру адвокатів України до підсистеми “Електронний суд”. На даний момент адвокати, які працюють з електронним судом, мають можливість створювати електронні ордери, одержуючи доступ до судових справ, у яких вони здійснюють представництво інтересів своїх клієнтів. Дані розробки та зміни допомагають значно спростити та скоротити тривалість процесу подачі заяв до суду.

Також серед майбутніх нововведень планується надати захисникам можливість комунікувати у режимі відеоконференції за допомогою їхніх особистих кабінетів в ЄРАУ. Для того, щоб подати документи в електронному форматі, учаснику достатньо мати лише електронний підпис. Ще донедавна не всі суди охоче приймали документи в електронній формі, а надавали перевагу паперовим документам, які були подані або безпосередньо до суду, або надіслані за допомогою пошти. Світ вже давно перейшов на електронне судочинство, такі зміни і нововведення є необхідними.

Велика Палата Верховного Суду, розглядаючи касаційну скаргу у справі № 910/10006/19 (ухвала від 07.06.2022), зазначила, що з огляду на умови та обстановку, за яких має здійснюватися правосуддя і на необхідність дотримання принципів рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласності та відкритості судового процесу; змагальності сторін та розумних строків розгляду справи, звернення до суду з клопотанням про розгляд справи в режимі відеоконференції дасть змогу дослідити й оцінити доводи касаційної скарги без порушення означених засад судочинства та водночас гарантувати та не наражати відвідувачів судового засідання на загрози їхньому життю, здоров'ю та безпеці, що можуть виникнути в умовах воєнної агресії проти України⁸.

⁷ Участь громадян у судових засіданнях за допомогою сервісу Easycon (2020). Інструкція користувача. Київ, 15 с.

⁸ Ухвала Верховного суду у справі №910/10006/19 від 07.06.2022. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum>

З огляду на те, що у багатьох судах не завжди наявна технічна можливість проводити судові засідання онлайн, рекомендуємо заздалегідь уточнювати відповідну інформацію в суді. Оскільки, хоча чинними процесуальними кодексами встановлено обов'язок суду зазначити в ухвалі про відкриття провадження щодо технічної можливості проведення відеоконференцій, досить часто це не зазначається⁹.

2. Застосування міжнародної практики в розрізі проблематики українського законодавства

Якщо брати законодавство іноземних країн та в цілому проаналізувати їхні норми то можливо прийти до висновку, що найголовнішим навіть у воєнний стан залишається питання збереження гарантій та прав громадян.

Точні обмеження щодо скорочення або прискорення здійснення правосуддя в кримінальних справах під час дії воєнного стану можуть визначатися законами та деклараціями, прийнятими у відповідних країнах.

У більшості правових систем принцип правової держави передбачає збереження процедурних гарантій та прав громадян, навіть у періоди кризи або конфлікту. Такі права, як право на справедливий судовий процес, презумпція невинуватості, право на захист та інші, мають бути забезпечені незалежно від обставин.

Проте, у надзвичайних ситуаціях, коли діяльність судів та правоохоронних органів може бути обмежено через воєнний стан, можуть бути введені певні тимчасові процедурні зміни або винятки для забезпечення ефективного функціонування правосуддя в умовах кризи.

Однак такі заходи повинні бути обмеженими, тимчасовими та не порушувати основні принципи правової держави та права людини. Крім того, будь-які заходи, що обмежують права громадян у період воєнного стану, повинні бути суворо обґрунтованими та підкріплені відповідною законодавчою базою.

Практика Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ) стосовно проведення судових засідань в режимі відеоконференції включає деякі важливі принципи та вирішення, які враховуються при оцінці законності та справедливості таких процесів. Ось кілька ключових пунктів:

– доступ до справедливого судового процесу: ЄСПЛ визнає право на справедливий судовий процес як одне з основних прав людини. Проведення судового засідання в режимі відеоконференції повинно забезпечувати повагу до цього права;

– забезпечення можливості участі: Судові засідання в режимі відеоконференції повинні забезпечити можливість всім учасникам

⁹ Судове засідання онлайн: як це працює під час війни. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudove-zasidannya-onlayn-yak-ce-pracyue-pid-chas-viyini.html>

справи брати участь у процесі, представляти свої аргументи та мати доступ до необхідної інформації;

– інтереси правосуддя: Проведення судових засідань в режимі відеоконференції не повинно впливати на об'єктивність та справедливість судового вирішення справи. Суд повинен уникати будь-яких форм впливу чи перешкоджання незалежному розгляду справи;

– технічні аспекти: Суди повинні гарантувати належні технічні умови для проведення судових засідань в режимі відеоконференції, забезпечуючи безперервний зв'язок та захист конфіденційності даних;

– законність процедури: Проведення судових засідань в режимі відеоконференції повинно відповідати національним законам та міжнародним стандартам, а також враховувати вимоги процесуальної справедливості.

У кожному конкретному випадку Європейський Суд з прав людини враховує всі обставини справи та відповідність проведення судових засідань в режимі відеоконференції зазначеним принципам, оцінюючи, чи були забезпечені основні права та принципи справедливого судочинства.

ЄСПЛ не часто звертається до розгляду питань, пов'язаних із судовими засіданнями у режимі відеоконференції, з точки зору права на справедливий судовий розгляд відповідно до статті 6 Європейської конвенції з прав людини (далі – Конвенція). Однак прецедентне право ЄСПЛ містить деякі керівні принципи щодо цього.

Основні принципи прецедентної практики Суду щодо участі обвинуваченого в судовому слуханні через відеоконференцію викладені у справі «Марчелло Віола проти Італії» (2006, § 67): участь обвинуваченого у провадженні в режимі відеоконференції не суперечить Конвенції; тим не менш, звернення до цього заходу в будь-якому окремому випадку має служити законній (легітимній) меті; заходи для надання показань повинні відповідати вимогам дотримання належної правової процедури, як це викладено у статті 6 Конвенції.

У своїй прецедентній практиці ЄСПЛ послідовно застосовував вищезазначені принципи. Однак він наголосив на необхідності забезпечення відповідних процедурних гарантій. Зокрема, Суд постановив, що підсудний повинен мати можливість стежити за процесом і бути заслуханим без технічних перешкод і мати ефективне та конфіденційне спілкування з адвокатом (Grigoryevskikh v. russia, 2009, § 83).

У проведенні дистанційних судових засідань наявні порушення кримінального процесуального законодавства.

Зокрема, це пов'язано, по-перше, з відсутністю можливості належним чином встановити особу учасника судового процесу. Адже без фактичної перевірки оригіналів документів, що посвідчують особу, її встановлення стає формальністю.

По-друге, під питанням залишається обізнаність особи у її правах та обов'язках. Адже отримати відповідну розписку, як того вимагає законодавство, для суду видається неможливим.

По-третє, в дистанційному судовому засіданні не можливо забезпечити конфіденційність, неупередженість та відсутність тиску на особу, що дає показання. Це пов'язано з тим, що особа, знаходячись у будь-якому місці поза судом чи іншою державною установою, може зазнавати стороннього впливу.

Так, наприклад, відповідно до ст. 346 КПК України, суд має вжити заходів, щоб допитані та недопитані свідки не спілкувались між собою. Проте, якщо свідки беруть участь у судовому засіданні дистанційно, суд не може забезпечити відсутність комунікації між ними. Більше того, під час дистанційного допиту, свідки можуть навіть перебувати в одному місці, і суд цьому не завадить.

Порушення процедури отримання свідчить може бути в подальшому використано як підстава для визнання їх недійсними та недопустимими доказами.

Таким чином, внесенням вищенаведених змін законодавець намагався забезпечити швидкий судовий розгляд в умовах воєнного стану. При цьому важливим залишається необхідність дотримання прав учасників кримінального провадження. Тому нагальним на сьогодні є внесення змін з метою забезпечення дотримання прав всіх учасників кримінального провадження.

ВИСНОВКИ

Враховуючи перевагу проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції, задля уникнення ризиків, які пов'язані з активними бойовими діями на території нашої держави, доцільним є поширення практики застосування дистанційного кримінального провадження. Водночас це потребує від уповноважених осіб, що здійснюють його проведення, відповідних навичок і знань, а відповідний алгоритм проведення такого формату провадження повинен зазнати удосконалення на законодавчому рівні, адже лише якісна підготовка до проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції дасть можливість забезпечити досягнення мети кримінального провадження та зможе стати ефективним заходом в умовах війни на території України.

Для ефективного та безпечного проведення кримінального провадження у режимі відеоконференції в умовах воєнного стану можна розглянути наступні законодавчі зміни та заходи:

- відповідна підготовка учасників: законодавство може передбачати обов'язкову підготовку та навчання для судових працівників, правоохоронних органів та інших учасників кримінального процесу щодо використання відеоконференційних технологій та засобів;
- стандарти та протоколи: розробка стандартів та протоколів для проведення кримінального провадження у режимі відеоконференції, які включають процедури забезпечення безпеки даних та захисту конфіденційності;
- технічна інфраструктура: забезпечення належної технічної інфраструктури для проведення відеоконференційних судових засідань,

включаючи надійний інтернет-зв'язок та використання захищених платформ для комунікації;

– правовий механізм забезпечення: внесення в законодавство положень, що гарантують правовий механізм забезпечення проведення кримінального провадження у режимі відеоконференції, включаючи право на доступ до адвоката та забезпечення права на захист;

– моніторинг та оцінка: встановлення механізмів моніторингу та оцінки ефективності та безпеки проведення кримінального провадження у режимі відеоконференції, з метою вчасного виявлення та вирішення можливих проблем.

Ці заходи допоможуть забезпечити належну підготовку та здійснення кримінального провадження у режимі відеоконференції в умовах воєнного стану, зменшуючи ризики та забезпечуючи дотримання основних принципів справедливого судочинства.

АНОТАЦІЯ

Війна спричинила багато викликів для судової системи України. Проте конституційне право людини на судовий захист не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану. Після вторгнення агресора суди деякий час відходили від шоку. На сайті судової влади України майже всі розміщували оголошення, що справи знімаються з розгляду. Попри всі труднощі судова влада змогла організувати безперебійну роботу в умовах війни. У військових конфліктах та в умовах воєнного стану дистанційне кримінальне провадження може стати важливим інструментом для забезпечення ефективного судочинства та захисту прав громадян, особливо в умовах загрози для життя і здоров'я кожного. Цей формат провадження характеризується широкою сферою застосування, оскільки процесуальні дії в онлайн-режимі здійснюються під час і досудового розслідування, і судового розгляду. Використання дистанційного провадження допомагає значно зекономити час, оперативно вирішувати завдання процесу, а також забезпечує можливість надання гарантій щодо захисту прав і законних інтересів суб'єктів кримінального провадження, зокрема, у сфері гарантування їх безпеки. Наведені в статті заходи допоможуть забезпечити належну підготовку та здійснення кримінального провадження у режимі відеоконференції в умовах воєнного стану, зменшуючи ризики та забезпечуючи дотримання основних принципів справедливого судочинства. Окрім цього, варто приділити увагу наявності ризиків та спробувати їх знизити до мінімуму, оптимізувавши систему електронного судоустрою.

Література

1. Глинська Н., Дроздов О. Євроінтеграційний вектор цифровізації кримінального провадження: виклики та шляхи реалізації. Матеріали Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції Перспективи

напрями розвитку кримінальної юстиції в цифрову еру. м. Харків, 24 липня 2023 року, С. 104-105;

2. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження): Наказ ДСА України від 15.11.2012 р. № 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0155750-12> (дата звернення: 20.03.2024).

3. Усім судам України! РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu-> (дата звернення: 20.03.2024).

4. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 08 лютого 2023 р. у справі № 415/2182/20. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=108893357&red=1000038af06aab4aa7b9ac56e023338c233e06&d=5> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Сікора К. О. ВКЗ у кримінальному процесі і воєнний стан – як це працює, проблемні питання, чим корисна практика? Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/247392-vkz-u-kriminalnomuprotsesi-i-voennyi-stan-yak-tse-pratsyuue-problemni-pitannya-chim-korisna-praktika> (дата звернення 02.03.2024).

6. Дистанційне кримінальне провадження під час воєнного стану. Golaw. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/distancijne-kriminalne-provadhennya-pid-chas-voennogo-stanu/> (дата звернення: 18.06.2023).

7. Участь громадян у судових засіданнях за допомогою сервісу Easycon (2020). Інструкція користувача. Київ, 15 с.

8. Ухвала Верховного суду у справі № 910/10006/19 від 07.06.2022. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum>

9. Судове засідання онлайн: як це працює під час війни. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudove-zasidannya-onlayn-yak-ce-pratsyuue-pid-chas-viyni.html>

Information about the author:

Dryzhakova Dina Yuriivna,

Postgraduate Student at the Department of Criminal Law Policy
and Criminal Law,

Taras Shevchenko National University of Kyiv
64/13, Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine